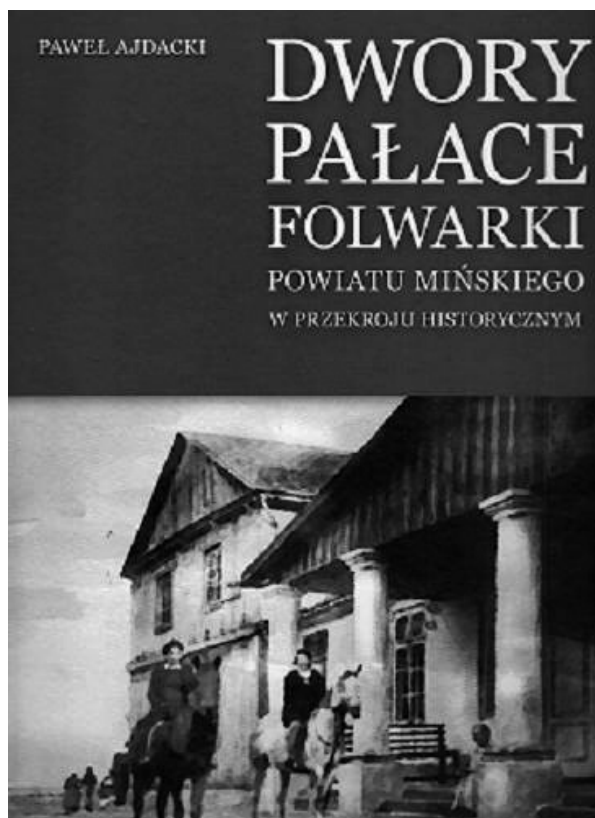

Paweł Ajdacki

Dwory, pałace, folwarki powiatu mińskiego w przekroju historycznym

Muzeum Ziemi Mińskiej,
Miński Mazowiecki 2024

Muzeum Ziemi Mińskiej od dawna wydaje publikacje przybliżające dzieje Mińska Mazowieckiego i powiatu mińskiego. Przez lata nazbierało się ich bardzo wiele i osoby zainteresowane historią znaleźć mogą dla coś siebie. Książka Pawła Ajdackiego również wielu może zainteresować. Nie jest bowiem zwyczajną książką. Wyróżnia się wśród innych nie tylko rozmiarem – jest większego formatu i dość opasła, ale także starannością wydania, bogatym materiałem ilustracyjnym, a co najważniejsze – zawartością merytoryczną.

Przedstawia świat może chronologicznie niezbyt odległy, ale jakże często już nieistniejący, ba – którego materialne ślady istnienia czasem trudno nawet zauważyć. To świat siedzib ziemiańskich: zabudowań mieszkalnych – pałaców, dworów, dworków – i gospodarczych – przede wszystkim folwarków. Zamiarem autora było ich przybliżenie, bowiem były „stałym elementem polskiego krajobrazu kulturowego (...) stanowiły ośrodek polskości, kultury i gospodarki (...) To w nich przede wszystkim pamiętano o polskiej historii i pielęgnowano język ojczysty. To one stanowiły oparcie dla zrywów narodowych”. Nie w pałacach magnackich, ale w wiejskich dworach przetrwała polskość i to one płaciły za to wysoką cenę w czasach zaborów, a po II wojnie światowej, w latach panowania nowej władzy, zostały skazane na unicestwienie.

Efektom tych działań jest na ogół marny stan zachowania pozostałości, jeśli jeszcze takowe istnieją, dawnych posiadłości. Jedyne nieliczne, w dobrym stanie technicznym, są użytkowane przez obecnych właścicieli. W dużej mierze są to obiekty wyremontowane w ostatnich latach. Wiele jednak nadal niszczeje i wkrótce mogą zniknąć.

Paweł Ajdacki podjął się trudnego zadania – skatalogowania obiektów związanych z majątkami ziemskimi, zarówno mieszkalnymi, jak i gospodarczymi, znajdującymi się na terenie powiatu mińskiego. Źródłami informacji wykorzystanych przez autora podczas opracowywania książki były zasoby archiwalne, przede wszystkim dokumenty hipoteczne i kredytowe, przechowywane

w archiwach w Siedlcach, Otwocku, Warszawie i Lublinie. Równie cennymi źródłami były materiały kartograficzne, umożliwiające dokładną lokalizację w przestrzeni, co zwłaszcza w przypadku nieistniejących już budynków, nie zawsze było możliwe w terenie. Prócz źródeł historycznych wykorzystano także bogatą literaturę.

Rezultatem przeprowadzonych badań są opisy 156 miejsc, ułożone w porządku alfabetycznym. Każdy z tych opisów jest konsekwentnie w całości pracy budowany ze stałych elementów. Najpierw podawana jest dokładna lokalizacja, czyli aktualny adres oraz współrzędne GPS. Prócz tego przy każdym opisie umieszczony jest kod QR, którego odczytanie umożliwia podgląd w serwisie Google Maps. Niekiedy zamieszczane są również wycinki historycznych map, przedstawiające daną miejscowość. Kolejnym elementem jest informacja o wpisaniu (bądź nie) do rejestru zabytków. Obszerną, na ogół, częścią każdego opisu obiektu jest jego historia. Przedstawiana jest dość syntetycznie, tym niemniej umożliwia zapoznanie się z najważniejszymi momentami jego dziejów, poznanie właścicieli, sięgając w przeszłość tak daleko, na ile pozwalają dostępne źródła i literatura. Ostatnim elementem jest opis stanu zachowania – czasem krótki, zawierający się w jednym zdaniu (niestety, najczęściej wygląda on tak: „w terenie nie zachowały się żadne ślady” albo „do dnia dzisiejszego nie pozostały żadne ślady po zabudowaniach folwarcznych, dworze i parku krajobrazowym”), czasem obszerny, dokładnie opisujący zabudowania, ich wygląd w przeszłości i stan obecny. W nielicznych przypadkach, co może jednak budzić jeszcze nadzieję na pomyślną przyszłość obecnie niszczących bądź zdewastowanych dworów, opis ten kończy się frazą: „obecny właściciel prowadzi remont budynku” czy „obecnie dwór stanowi własność prywatną. Został starannie odrestaurowany...”. O tym, że niewiele zostało z dawnych siedzib ziemiańskich i folwarków P. Ajdacki informuje już na pierwszych stronach swego dzieła. Jako zachowane do dzisiaj wlicza: 40 dworów i 7 pałaców, dorzuca jeszcze 19 zaścianków. Na 156 opisywanych obiektów...

Wartość publikacji podnosi materiał ilustracyjny. Zarówno rozdział wstępny, informujący o tym, czym jest dwór, pałac, folwark, majątek ziemski, jak i opisy poszczególnych obiektów są wzbogacone licznymi fotografiami. Znajdziemy wśród nich fotografie już historyczne, przedstawiające zabudowania, dawnych właścicieli, dokumentujące życie codzienne i ważne wydarzenia z życia dworów i ich mieszkańców, oraz współczesne –

przede wszystkim obrazujące stan zachowania obiektów.

Dodać wypada, że każdy opis obiektu wzbogacają przypisy, objaśniające mniej znaną terminologię bądź przybliżające osoby związanych bezpośrednio lub pośrednio z opisywanym miejscem. Przypisy te są obszernie, czasem obszerniejsze niż tekst główny, do którego się odnoszą. Mankamentem, jak się wydaje, jest to, że przypisy od tekstu głównego różnią się jedynie barwą, nawet czcionka wydaje się większa, przez co powstaje wrażenie, że to przypis niesie zasadniczą treść. Rzuca się to w oczy zwłaszcza tam, gdzie przypisy są bardziej rozbudowane.

Publikacja, jak już wspomniano, jest niezwykle starannie przygotowana i wydana. Widać wielką pracę włożoną w opracowanie techniczne, obróbkę fotografii. Wydrukowano ją na dobrej jakości papierze, dzięki czemu już na pierwszy rzut oka sprawia jak najlepsze wrażenie.

Warto odnotować fakt, że publikacja została dostrzeżona w I edycji Konkursu na najlepszą książkę o Siedlcach i regionie HOMO – VERBUM – LOCUS oraz otrzymała wyróżnienie w kategorii „Promocja regionu”.

Książka warta zainteresowania i jeśli nie przeczytania w całości „jednym tchem”, to przynajmniej zajrzenia i zapoznania się z przeszłością poszczególnych miejscowości, w których trudne, a może nawet niemożliwe będzie odnalezienie śladów po dworach, pałacach, folwarkach...

Tadeusz Boruta
Siedleckie Towarzystwo Naukowe